

Kvalitative analyser og kvalitetssikring

Tendenser i engelsksproget og skandinavisk metodelitteratur

AV HENNING OLSEN

Socialforskningsinstituttet (SFI) har gennemført en undersøgelse af danske kvalitative interviewundersøgelers kvalitet (Olsen, 2002a-c). Med afsæt i Kvaales (1997) meget udbredte og til flere sprog oversatte lærebog *InterView* sættes der i SFI-undersøgelsen fokus på tendenser i et bredspektret udvalg af engelsksproget og skandinavisk kvalitativ metodelitteratur. Tendenserne retter sig imod afgrænsning af kvalitativ forskning, kvalitative undersøgelers metateoretiske grundlag, opfattelser af kvalitativ tematisering, metodologisk design og interview samt kvalitative analysestrategier og sikring af analyseresultaters kvalitet. Efter søgning af danske undersøgelser fra perioden 1980-2000 gennemføres en metodologisk typologisering af flere hundrede undersøgelser med kvalitative interview. Blandt de typologiserede undersøgelser er 15 kvalitative interviewundersøgelser udvalgt med henblik på besvarelse af spørgsmålet: Hvordan afspejler dansk kvalitativ interviewforskning tendenser i metodelitteraturen?

Med afsæt i SFI-undersøgelsen og baseret på tekstanalyse af et bredspektret udvalg af kvalitativ metodelitteratur handler artiklen om kvalitative analyser og sikring af kvalitative analyseresultaters kvalitet med særlig fokus på kvalitative

---

Henning Olsen er seniorforsker ved Socialforskningsinstituttet og ekstern lektor i samfundsvidenskabelige metoder og projektvejledning ved universiteterne i Aalborg og Roskilde (Den Sociale Kandidatuddannelse på AaU henhv. Socialvidenskab på RUC). Han er desuden adj. docent i samfundsvidenskabelige metoder ved Center för Tillämpad Socialforskning (Växjö Universitet). Docentudnævnelserne skyldes især afhandlingen "Sprogforståelse og hukommelse i danske surveyundersøgelser" (bd. I-II, København 2001: Socialforskningsinstituttet).

interviewundersøgelser. Opmærksomheden rettes først mod metodelitteraturens analysestrategiske anbefalinger, mens artiklens anden del angår kriterier for kvalitetssikring. Artiklen afsluttes med forfatterens egne refleksioner og med formulering af en række kvalitetssikrende spørgsmål. Af pladsmæssige grunde indeholder artiklen ret få litteraturhenvisninger (dokumentation af metodelitteraturens tendenser findes i: Olsen, 2002a).

Kvalitative analysestrategier

Modsat kvantitative analyser er der ikke alment anerkendte forskrifter for kvalitative. Opfattelsen deles af Kvale (1997), der pointerer, at ingen "hovedvej" fører til analyseresultater. Kvale udpeger fem analytiske "veje": meningskondensering, meningskategorisering, narrative analyser, fortolkning samt *ad hoc*-analyser, men understreger, at forskeren i alle tilfælde bør udvikle en tematisk relevant analysestrategi. Heraf følger dog ikke, at *anything goes*. Selv om "egentlig mening" aldrig findes, bør analyser kontrolleres, ligesom analytiske aspekter ekspliciteres. Med afsæt heri peges der i det følgende først på tværgående analysestrategiske tendenser i kvalitativ metodelitteratur, hvorpå der sættes fokus på forskellige opfattelser af analytisk induktion versus deduktion, konceptualisering og analytiske generaliseringer.

Tværgående analysestrategiske tendenser

I kvalitativ metodelitteratur er fraværet af en analytisk "hovedvej" ét væsentligt træk. Nogle fremholder deres analysestrategiske position som særligt anbefalelsesværdig (se fx: Miles & Huberman, 1994; Strauss & Corbin, 1990), men der er ikke konsensus om *the right way*. Anbefalingerne er bredspektrede og mange rivaliserende. I dele af metodelitteraturen peges der på, at forskere bør reflektere over valg af strategi blandt til rådighed værende: "Although we do not preach license to do as you please, we do want to counsel against the premature adoption of one or other analytic strategy to the exclusion of others. We certainly want to discourage our readers from uncritically adopting particular approaches to analysis without making principled decisions from among available alternatives." (Coffey & Atkinson, 1996:3). Udvælgelse af eksisterende analysestrategier er ikke den eneste mulighed, eftersom analysestrategier lader sig kombinere (se fx: Denzin & Lincoln, i: Denzin & Lincoln, 1994).

Trods manglende konsensus peger nogle forfattere dog på almene analytiske

træk. Creswell (1994) nævner fx, at kvalitative analyser gennemføres fra og med datatilvirkningen, forudsætter datareduktion, *displays* og kodeprocedurer. Mange bifalder det førstnævnte aspekt, fx Miles & Huberman: "We strongly recommend early analysis" (1994:50; se også: Silverman, 2000). At kvalitative analysers implikation er kodeprocedurer og kategorisering, er dog en position, som kun dækker dele af det analytiske spektrum. Andre retter opmærksomheden mod fortolkning: "For such authors, perhaps, analysis is essentially imaginative and speculative." (Coffey & Atkinson, 1996:7). Ydermere kan analyser også sigte mod dannelse af "rige" narrativer uden kodning eller brug af *displays* (se fx: Maykut & Morehouse, 1994). Endelig fremhæves helt andre forhold – fx intuition – som vigtige analytiske ingredienser (se fx: Leiufrud & Hvinden, i: Holter & Kalleberg, 1996). At beskrive kvalitative analyser som en "køgebog" er umuligt, hvilket på overbevisende måde er anskueliggjort af Tesch (1990).

En anden tendens – "*nedefra*"-perspektivet – gøres gældende af mange, men er dog mindre dominerende. Tendensen indebærer, at sociale fænomener analyseres med afsæt i undersøgelsespersoners egne erfaringer: "I want to understand the world from your point of view. I want to know what you know in the way you know it." (Spradley, 1979:34). Med dét perspektiv for øje afgør informanter, hvad der tæller som vigtigt: "What is important is not predetermined by the researcher." (Maykut & Morehouse, 1994:46). Nogle mener, at perspektivet er det mest grundlæggende træk. Undertiden teori-relateres analyser eller har teori-generering som mål, mens analyser andre gange er deskriptive, fx når "... a scholar displays the facts of a situation in a relatively straightforward manner." (Potter, 1996:159). Uanset teoretiske aspekters placering fordrer "*nedefra*"-perspektivet, at den afgørende stemme er informantens. Forfattere, der betoner dette perspektiv, mener, at analyser kan føre til loyale *thick descriptions* (se fx: Coffey & Atkinson, 1996). Andre har dog betydelig skepsis over for "talens talen for sig selv": "So the idea of just 'hanging out' with the aim of faithfully representing subjects' worlds is a convenient myth .." (Silverman, 2000:62).

Forskere anvender og/eller udvikler abstrakte begreber. Begreber – forskningsens "byggesten" – kan være fastlagte på forhånd eller udvikles. Uanset om begreber udvikles induktivt, deduktivt, abduktivt eller på anden måde, peges der ofte på *konceptualisering* – en tredje tendens – som et centralt analytisk træk. Når forskere konceptualiserer, anskues noget som *noget*: "... you first make the observation that something important or notable is occurring, and then you clas-

sify or describe it.” (Boyatzis, 1998:4). Konceptualisering er at uddrage begreber af det partikulære: “Att analysera är att hitta ett eller flera sätt att vaska fram det vi uppfattar som de råa faktas mest signifikanta innebörd, att komprimera, omorganisera och kombinera dem.” (Ely et al., 1993:154). Begreber og abstrakte kategorier kan udvikles ved kodning. Kodning er konceptualisering, men konceptualisering forudsætter ikke altid kodning. Også kodekritiske forskere udvikler “meningsetiketter”. Som fx hos Miles & Huberman kan konceptualisering være deduktiv med afsæt i eksisterende begreber. Andre gange retter konceptualisering sig mod induktiv teorigenerering. Selv beskrivelse indebærer “navngivning” og begrebsanvendelse (se fx: Dey, 1993). Kvale nævner især konceptualisering i tilknytning til meningskategorisering, men ikke som et alment analytisk træk.

Heller ikke *fortolkning* – en fjerde tendens – nævnes af Kvale som et alment analytisk træk. Mens Kvale og andre metodeforfattere sondrer mellem analyse og fortolkning, afvises sondringen i anden litteratur. Wolcott (1994) sondrer fx mellem beskrivelse, analyse og fortolkning. Mange peger dog på fortolkning som et alment analytisk vilkår. Fraværet af konsensus om fortolknings analytiske rolle skyldes bl.a. vekslende opfattelser af, hvad *fortolkning* er. Én definition er: “Interpretations arise when patterns, themes, and issues are discerned in the data and when these findings are seen in relation to one another and against larger theoretical perspectives” (Ely et al., 1997:160). Andetsteds er fortolkning vagt eller ikke defineret, hvilket skaber indtryk af et begreb med stor betydningsvidde, nemlig at forskere ved analyse og refleksion når frem til forståelse af sociale eller andre fænomener. Hermed bliver fortolkning og forståelse forbundne kar. Der peges på, at analyse og fortolkning integreres, hvorfor det er vanskeligt at sondre mellem dem (se fx: Bryman, 1997). Andre fremhæver, at fortolknings bevirker, at spejlinger mellem "virkelighed" og "empiriske kendsgerninger" er umulige (se fx: Alvesson & Sköldberg, 1994). I overensstemmelse hermed nævner Leulfsrud & Hvinden, at sociale fænomener aldrig kopieres “ubesudlet”, fordi fortolkning er allestedsnærværende (i: Holter & Kalleberg, 1996).

Problemet vedrørende beskrivelse versus analyse versus fortolkning hidrører navnlig fra, at heller ikke kvalitative forskere – efter nogle forfatteres opfattelse – kan se noget som *noget* uden på forhånd at have set noget. Selv bestræbelser i retning af informantloyale *thick descriptions* forudsætter noget allerede på forhånd set, der – fx sammen med intuition og kreativitet – kan virke som ramme

for fortolkende beskrivelse. Tilsvarende gælder i endnu højere grad deduktiv konceptualisering med teoretisk forforståelse som ledetråd. Efter nogle metodeforfatteres opfattelse er genuine induktive teorigenererende analyser heller ikke mulige uden et minimum af forforståelse, der *per se* bidrager til fortolkning (se fx: Christensen, 1994a). Alt i alt er den fjerde tendens derfor ikke uden forbehold. Dog synes de færreste forfattere at bifalde en skarp sondring mellem analyse og fortolkning.

Derimod er en femte og sidste tendens næsten undtagelsesfri. I størstedelen af metodelitteraturen peges der på, at forskere bør udvikle *transparente analysestrategier*. At der ikke findes en "hovedvej", gør kvalitative analyser til en særlig udfordring: "The process of doing qualitative research presents a challenge because procedures for organizing images are ill-defined and rely on processes of inference, insight, logic, and luck, and eventually, with creativity and hard work, the results emerge as a coherent whole." (Morse, i: Morse, 1994:1). Det kan være fristende at nedprioritere principielle analysestrategiske refleksioner. Prisen kan blive en vaghed, der efterlader indtrykket af, at *anything goes* (se fx: Leiufrud & Hvinden, i: Holter & Kalleberg, 1996). Så meget desto vigtigere er det, at analyser er gennemsigtige. Jo mere distinkt den analytiske "vej" er, desto mere plausible bliver analyser, mener mange. Det gælder både, når en allerede fuldt udviklet analysestrategi vælges, fx *grounded theory*, og muligvis i endnu højere grad, når forskere bringer analytiske miks i anvendelse (se fx: Denzin & Lincoln, i: Denzin & Lincoln, 1994). Hermed udelukkes ikke, at forskere kan "lege" analytisk, blot analysestrategier tydeliggøres (se fx: Coffey & Atkinson, 1996). Hertil hører også formulering af den placering, som teori tildeles (se fx: Bryman & Burgess, 1994).

Kvalitative analyser gennemføres ikke ved standardiserede procedurers implementering, men fordrer refleksioner om udvælgelse og/eller udvikling af en "mindst ringe" analysestrategi. Hvad "nedefra"-perspektivet angår, gøres det gældende af mange metodeforfattere, men er dog mindre fremherskende end den første tendens. Mere udbredt er dén opfattelse, at kvalitative analyser forudsætter konceptualisering. Det samme gælder fortolkning, der af nogle forfattere adskilles fra analyse, mens andre fremhæver fortolkning som et alment gældende analytisk vilkår. Derimod er kravet om eksplicitering af analysestrategier fremherskende.

Analytisk induktion versus deduktion

I metodelitteraturen hævdes kvantitative analyser ofte at være deduktive, mens kvalitative er induktive (se fx: Bring, 1999). Det er dog en ikke-konsensuel opfattelse. Der er end ikke enighed om relevansen af sondringen mellem induktive og deduktive analyser, eftersom al samfundsvidenskab – mener nogle forfattere – både har induktive og deduktive aspekter: “It is certainly debatable whether ‘pure’ forms of, for example, inductive, deductive, abductive or retroductive reasoning are ever actually practised.” (Mason, 1996:142). Med forenkende sigte opretholdes sondringen mellem induktiv og deduktiv analyse – en sondring, der i øvrigt ikke ekspliciteres af Kvale (1997).

Mange peger på, at *induktive analysestrategier* er kvalitative *par excellence* (se fx: Maykut & Morehouse, 1994). Andre indtager mere moderate positioner, idet de ækvivalerer induktive og deduktive strategier. Hvad de første angår, skriver Potter: “With induction, the researcher begins by making observations. The researcher looks for patterns in the observations; the process moves from specifics (..) toward general statements (..). The inductive position is characterized by a belief that everything within the topic area should be gathered as evidence ..” (Potter, 1996:117). Fremholdelse af “nedefra”-perspektivet synes at være et incitament til induktive tilgange. Der peges på, at empirinære strategier tilsikrer, at sociale fænomener ansues ud fra informantens synsvinkler. Ét formål hermed kan være eksplorativt. De fleste, der bifalder induktive analyser, fordrer detaljerede informantloyale beskrivelser, der inkluderer sociale kontekster. Der er dog ikke konsensus om og vage ledetråde for, hvordan beskrivelser udarbejdes (se fx: Wolcott, 1994). Der peges undertiden – også af Kvale – på behovet for ikke-konceptualiserende kondensering af interviewudskrifters “rå informationer”.

Mange induktive metodeforfattere pointerer det ønskelige i at overskride “genuin” beskrivelse. Det sker, når: “.. the researcher expands and extends data beyond a descriptive account.” (Coffey & Atkinson, 1996:9). Hertil fordres særlige procedurer, fx sigtende mod identifikation af såkaldte “meningsenheder”: “Units of meaning are identified by carefully reading through transcripts..” (Maykut & Morehouse, 1994:129). Herved forstås abstrakte begreber og/eller kategorier, hvis kriterier for inklusion og eksklusion af mange ansues som ét afgørende analytisk aspekt. Nogle forfattere finder dog sociale fænomener for komplekse til at kunne afdækkes konceptualiserende (se fx: Wolcott, 1994). Når abstrakte begreber og kategorier udvikles *ex post*, implicerer det ikke altid gene-

tering af teori: “.. there seems to be a lack of certainty about the degree to which, in the process of conceptualization, theory is being generated.” (Bryman & Burgess, 1994:220). Afhængigt af, hvorledes begrebet teori defineres, er teoriudvikling dog én af flere konceptualiserende muligheder (se fx: Boyatzis, 1998).

Induktiv teorigenerering kan fx ske ved udvikling af *grounded theory*: “.. an analytical technique that directs researchers to look for patterns in data so they can make general statements about the phenomenon they examined. The process follows inductive reasoning ..” (Potter: 1996:151). *Grounded theory* med en kernekategori, hvortil teoriens øvrige begreber relateres, beskrives i metodelitteraturen. Én afgørende antagelse er, at det ved *constant comparisons* er muligt at bevæge sig fra empiri til teori på måder, der muliggør, at empiri stedse er styrende (se fx: Christensen, 1994a). *Grounded theory* har som en anden vigtig forudsætning specifikke former for induktiv kodning (se nedenfor). At *grounded theory*-konceptualisering også har deduktive aspekter, følger af, at analysestrategien tillader test af hypoteser.

Induktive analysestrategier anbefales langt fra af alle. Der peges også på *deduktive analysestrategier* som beføjet mulighed. Deduktive strategier er ikke nødvendigvis hypotetisk-deduktive, men deduktive for så vidt som teoretisk eller anden form for forforståelse forudsættes (se fx: Holloway, 1997). Det hævdes undertiden, at kvalitative data altid er “teoriladede”, og at det, som forskere “ser” i den slags data, ikke kan adskilles fra allerede på forhånd givne perspektiver (se fx: Alvesson & Sköldbberg, 1994; Lantz, 1993). Hvis påstanden er sand, er al kvalitativ forskning for så vidt “deduktiv”. Det er dog ikke, hvad der her menes med deduktive analysestrategier, som forudsætter *explicit* forforståelse: “The researcher begins with his or her theory of what occurs and then formulates the signals, or indicators, of evidence that would support this theory.” (Boyatzis, 1998:33).

Adskillige forfattere peger på deduktive strategier, hvor analyser styres *ex ante* af begreber eller kategorier, som brugbare eller ligefrem foretrukne muligheder. Ved deduktive analyser er afsættet konceptuelt *a priori*: “A .. salient issue about conceptualization is the question of how far concepts in qualitative data analysis are *a priori* or emerge out of the research context.” (Bryman & Burgess, 1994:219). Ét *a priori* er fx, når “.. a theory is fairly well developed before going into the field.” (Potter, 1996:117). Heraf følger ikke, at deduktive analysestrategier er uden empirisk sensitivitet: “Qualitative inquiry ... starts with a priori the-

ory or understanding which is flexible.” (Kuzel, i: Crabtree & Miller, 1992:33). Modsat kvantitative undersøgelser ændres begreber og begrebsammenhænge og/eller modificeres under analyseprocessen. Deduktive strategier fører derfor ikke nødvendigvis til resultater, der er mindre “grundede” end *grounded theory*.

Selv om flere metodeforfattere nævner deduktive analysestrategier som én mulighed, er der også forbeholdne røster. Der peges fx på, at deduktion kan skyldes magelighed: “.. a theory-driven approach is comfortable for many researchers because they are starting from their own theory or someone else’s and then proceeding to develop their thematic code...” (Boyatzis, 1998:29). Navnlig i tilfælde, hvor forskere står over for ikke tidligere udforskede sociale eller andre fænomener, menes deduktive strategier at kunne virke blokerende for “uhildet” analyse. Dertil kommer, at deduktive strategier indbærer risici for ubevidste projektioner, der fører til analytisk bias. Modsat peger andre pragmatisk på, at deduktive strategier øger sandsynligheden for at opnå finansiering af påtænkte kvalitative undersøgelser (se fx: Bryman & Burgess, 1994).

Deduktive analysestrategier kan også være *hypotetisk-deduktive*. Hvor deduktive strategier ikke forudsætter hypoteser, fordrer sidstnævnte, at der med afsæt i hypoteser udledes empiriske falsifikationsbetingelser: “.. we cannot but rely on constructing hypotheses, assessing them against experience and modifying them where necessary.” (Hammersley, i: Brannen, 1992:4). Også andre – nogle dog forbeholdent – peger på hypotetisk-deduktive kvalitative analyser som én beføjet mulighed: “The researcher will begin with some sort of general proposition such as a theory or a model, then construct a test of that proposition.” (Potter, 1996:150). Opfattelsen er dog sjældent forekommende i kvalitativ metodelitteratur. Der er tværtimod en betydelig skepsis over for hypotetisk-deduktive analyser af mange påståede “linearitet”.

Omend der kun er sat fokus på tre analytiske tilgange, er det anskueliggjort, at metodelitteraturen er flertydig også på dette område. Derfor må forskere og studerende, der gennemfører kvalitative interviewundersøgelser, reflektere over, om analyser sigter mod at følge det induktive spor, det deduktive eller konglomerater heraf, fx abduktive. Blot valget af analysestrategi tydeliggøres og motiveres, synes mulighederne *legio*.

Konceptualisering og kodning

Uanset om analyser er induktive eller deduktive, stiller de krav om vekslende gra-

der af konceptualisering. Kodning er én måde, hvorpå konceptualisering kan gennemføres. Det skal nævnes, at konceptualisering ikke er ensbetydende med teorigenerering eller teorirelatering. Konceptualisering er imidlertid ét vigtigt aspekt af analyseprocessen. Et andet aspekt er fortolkning. Nogle metodeforfattere anskuer konceptualisering og fortolkning som "forbundne kar" (se fx: Dey, 1993; Holter & Kalleberg, 1996).

I kvalitative undersøgelser er kodning altid *ex post*. Hvad enten kodning er induktiv eller deduktiv, kan den nemlig først gennemføres, når ét eller flere interview er udskrevet: "Coding in qualitative research means identifying and labeling concepts and phrases in interview transcripts and fieldnotes. The identifying label for the data unit is called a code." (Holloway, 1997:32; se også: Miles & Huberman, 1994). I litteraturen sondres ofte mellem begreber og kategorier, hvor kategorier er begreber på højere abstraktionsniveauer: "A category in qualitative research is a conceptual label given to higher-order concepts which are grouped together. After coding the data, researchers put together clusters of similar codes and give them a label." (Holloway, 1997:31). Kodning genererer altså ikke altid begreber på samme abstraktionsniveau. Mens nogle begreber fx er deskriptive, forudsætter andre fortolkning. Uanset om kodning omfatter begrebs- eller kategoriudvikling, er kodning dekontekstualiserende reduktion af data.

Efter andres opfattelse kan kodning også have et rekontekstualiserende sigte (se fx: Tesch, 1990). Den "tabte" kontekst erstattes så at sige med en anden. Substituttet er den kontekst, som forskeren indfortolker begreber/kategorier i. Atter andre peger på, at kodning er miks af reduktion og udvidelse: "Coding generally is used to break up *and* segment the data into simpler, general categories and is used to expand and tease out the data, in order to formulate new questions and levels of interpretations." (Coffey & Atkinson, 1996:30). Det er derfor uklart, hvad kodning er (se fx: Bryman & Burgess, 1994), men i al fald kan kodning både være induktiv og deduktiv. Når kodeprocedurer er induktive, er "nedefra"-perspektivet afgørende. Da forskere ikke kender begreber på forhånd, findes ingen *startkodeliste* (se fx: Coffey & Atkinson, 1996). Sigtet med induktiv kodning kan være beskrivende. I litteraturen synes induktive empirinære procedurer dog oftest at rette sig mod generalisering og/eller generering af teori (se fx: Boyatzis, 1998).

Uanset om målet med induktiv kodning er deskriptivt, generaliserende og/eller teoretisk, repeteres budskabet: *stick close to the raw information*. Anbefalingen

er empirisk åbenhed og fleksibilitet. Samtidig fordrer mange metodeforfattere tydelige kodeprocedurer, så læsere har mulighed *for* at vurdere kodningen. Genuin induktiv kodning er derfor ikke ukompliceret. Én hindring kan fx være, at forskere indfortolker *for*-domme i tekster, der udsættes for "åben" kodning. Kritikere af induktiv kodning fremholder ureflekterede projektioner som en risiko. Ét sigte med induktiv kodning er at afdække sociale fænomeners mangfoldighed. Der er dog ikke konsensus om, hvordan den slags koder udvikles (se fx: Bryman & Burgess, 1994; Coffey & Atkinson, 1996). Det nævnes fx, at induktiv kodning forudsætter gentagne læsninger af interviewudskrifter, notetagning og identifikation af overordnede interviewtemaer (se fx: Boyatzis, 1998; Creswell, 1998). Andre fremhæver induktiv kodning som processer, der begynder med udvikling af rudimentære kodelister, for successivt at tilnærme sig analytisk kodning, hvor konceptualisering og kategorigenerering finder sted: "Coding is a progressive process of sorting and defining and defining and sorting collected data (...) that are applicable to our research purpose." (Glesne & Peshkin, 1992:133).

Induktive koder, som kan føre til mere abstrakte kategorier, skal være meningsfulde, præcise og empirisk "grundede". Ved eksemplarisk induktiv kodning bestemmer empirien, hvordan begreber/kategorier genereres. Der peges også på, at en "god" kode tildeles en dækkende betegnelse, defineres ved dens konstituerende betingelser, indikeres ved tekstsegmenter, hvor koden viser sig, og kontraindikeres ved, hvor der ikke forekommer spor af den. Det sidste tjener til fastlæggelse af demarkationslinjer koder imellem (se fx: Boyatzis, 1998; Creswell, 1998). Eftersom der ikke er konsensus om, hvordan induktiv kodning gennemføres, må forskere konsultere relevante dele af metodelitteraturen og selv fastlægge en motiveret kodestrategi.

Grounded theory's induktive kodning er af høj detaljeringsgrad og omtales ofte i litteraturen (se fx: Alvesson & Sköldberg, 1994; Creswell, 1998). Kodeprocedurerne sigter i første omgang mod udvikling af begreber og dernæst kategorier, men i sidste instans mod at generere teori: "Coding is .. about breaking the data apart in analytically relevant ways in order to lead toward further questions about the data. To paraphrase Strauss (1987), coding can be viewed as a way toward the excitement and inevitable payoff of grounded conceptualization." (Coffey & Atkinson, 1996:31). I *grounded theory* interagerer tilvirkning og analyse af empiri, og kodningen starter allerede ved tilvirkningens begyndel-

se: "Each concept earns its way into the theory by *repeatedly* being present in interviews – or by being significantly absent." (Corbin & Strauss, 1990:7). Begreber, der er relateret til samme sociale fænomen, grupperes i kategorier på et højere abstraktionsniveau. Således dannede kategorier, der relateres til hinanden, fungerer som teoretiske "byggesten". For at opnå præcision, sammenlignes nykodede data med tidligere kodede tilhørende samme kategori, indtil kategorien er "mættet".

Grounded theory-kodning, der begynder med åben kodning efterfulgt af såkaldt aksekodning og selektiv kodning, gennemføres ved *constant comparisons* med fokus på ligheder og forskelle: "The constant comparative method consists of a series of iterative steps in which the researcher continuously compares sections of data, incidents or cases." (Holloway, 1997:33). Princippet om *constant comparisons* blev første gang beskrevet af Glaser & Strauss i *The Discovery of Grounded Theory* (1967), men beskrives fx også af Strauss & Corbin (1990). Ved anvendelse af et *kodeparadigme* udvikles ved aksekodning en kategori med henvisning til dennes "grundede" egenskaber og dimensioner, betingelser, aktion/interaktion og konsekvenser. Derimod retter selektiv kodning sig mod begyndende teorigenerering, fx udvikling af en kernekategori.

Mens *grounded theory* er et eksempel på induktiv kodning, er Miles & Hubermans (1994) anbefalinger et eksempel på *deduktiv*. Når kodning er deduktiv, tages der almindeligvis afsæt i teoretiske begreber: "... codes represent the decisive link between the original 'raw data' (...) on the one hand and the researcher's theoretical concepts on the other." (Seidel & Kelle, i: Coffey & Atkinson, 1996:27). En anden mulighed er, at kodning relateres til foreliggende empiriske analyseresultater. Uanset art af afsæt muliggør deduktiv kodning en *startkodeliste*: "... one might code the data extracts using a code list created prior to reading the data." (Coffey & Atkinson, 1996:31). Mens induktivister afviser deduktiv kodning, peger andre på den slags kodning som tilbørlig. Enkelte hævder endda, at deduktiv kodning er mest udbredt inden for kvalitativ samfundsforskning, fx Boyatzis: "Theory-driven code development is probably the most frequently used approach in social science research." (Boyatzis, 1998:33).

Fordringer til "gode" deduktive koder er i nogen grad af samme art som til induktive, fx præcise definitioner, empiriske indikationer og kontraindikationer. Der er dog én afgørende forskel: Afsættet er på forhånd kendte begreber og/eller kategorier. Heller ikke deduktiv kodning er derfor uden problemer. Som ved

induktiv kodning er anbefalingen gennemsigtige kodeprocedurer, fx med eksplitering af teoretisk basis. Der peges desuden på, at den slags kodning kan blokere over for udforskning af nye sociale fænomener, ligesom den risikerer at føre til projektion af *for*-domme: “After all, in using a theory-driven code, the researcher is seeking to prove his or her worldview.” (Boyatzis, 1998:34). Derfor er kravet, at deduktive forskere er ligeså datasensitive som induktivister (se fx: Holter & Kalleberg, 1996; Marshall & Rossman, 1999).

Et typisk eksempel på deduktiv kodning hidrører fra Miles & Huberman (1994), hvor kodeprocessens afsæt er *conceptual frameworks*. Ved teoristyret kodning nedbrydes empiri i temaer og kategorier, hvis sammenhænge anskueliggøres grafisk. Miles & Huberman understreger, at forforståelse og præcise problemstillinger er den bedste modværg mod *data overload*. Forforståelse og problemstillinger muliggør en startkodeliste: “That list comes from the conceptual framework, list of research questions, hypotheses, problem areas, and/or key variables that the researcher brings to the study.” (Miles & Huberman, 1994:58). Eftersom kodeprocessens afsæt er en startkodeliste, er kodningen “lukket”. Koderne ændres successivt, hvorfor den samtidig er “åben”. Det sidste sker fx ved dannelse af subkoder eller udvikling af nye koder. Hvis der ikke er forskel mellem start- og slutkodeliste, bør det give anledning til bekymring.

Sondringen mellem induktiv og deduktiv kodning er en forenkling, hvilket påpeges af flere forfattere (se fx: Holter & Kalleberg, 1996; Marshall & Rossman, 1999). Induktiv kodning har – fx inden for *grounded theory* – også deduktive aspekter. Det gælder fx, når hypoteser genereres undervejs i analyseprocessen. Omvendt har deduktiv kodning induktive aspekter, da forskere ellers næppe ville kunne afdække nye sociale eller andre fænomener. Der peges derfor på kodning som en vedvarende pendlen mellem induktion og deduktion. Endelig afvises kodning – såvel induktiv som deduktiv – af andre forfattere som et tvingende aspekt af kvalitative analyser, fx ved narrative analyser. På den anden side bifaldes kodning af mange forfattere, hvoraf nogle desuden peger på særlige metoder til sikring af koderelibilitet samt til IT-baseret facilitering af kodeprocessen.

Med hensyn til *koderelibilitet* peger Kvale og andre forfattere på, at kodestrategier bør ekspliciteres, dvs. at “kodekort” fremlægges til beskuelse. Ifølge Kvale kan kodepålidelighed fremmes ved at flere forskere koder samme interview. Tilsvarende anbefalinger fremføres andetsteds (se fx: Boyatzis, 1998; Miles & Huberman, 1994; Seale, 1999; Silverman, 2000). Mere talende er dog

litteraturens relative tavshed om kvalitetssikring af kodning. Hvor kodning anbefales, fremføres ofte krav om systematiske kodestrategier: "Systematic coding schemes, in which several researchers participate and seek to resolve differences of interpretation, can help researchers display to readers the interpretive work done in data analysis." (Seale, 1999:158). Systematisk kodning kan fx gennemføres ved uafhængig dobbeltkodning, hvor graden af overensstemmelse – *percentage agreement* – sammenlignes (se fx: Boyatzis, 1998). En anden procedure er, at samme forsker koder samme interview to eller flere gange.

Uanset om kodning gennemføres IT-baseret og kontrolleres ved anvendelse af kvalitetssikrende procedurer, sigter kodning mod konceptualisering. Ved induktiv kodning er forskere almindeligvis uden en startkodeliste, hvorimod en sådan normalt forudsættes deduktivt. Mens der i anden metodelitteratur åbnes op for alternative kodeprincipper, er Kvalets ledetråde vedrørende "meningskategorisering" forholdsvis vage, ligesom der ikke klart skelnes mellem induktiv og deduktiv kodning.

Generalisering, teorigenerering og -relatering

Mulighederne for generalisering af konceptuelle sammenhænge er omdiskuteret, hvilket også gælder teorigenerering og teorirelatering. Heller ikke om begreberne generalisering, teorigenerering og teorirelatering *per se* er der enighed. Mange forfattere – fx Kvale – peger på, at *analytisk generalisering* er mulig i kvalitativ interviewforskning, dvs. at analyseresultater bliver "vejledende" for andre beslægtede situationer. Generaliserede resultaters mål kan fx være teorigenerering eller test af teori.

At kvalitativ forskning har et generaliserende potentiale, bifaldes ikke fuldt ud i metodelitteraturen: "To generalize is to be an idiot... General knowledge are those that idiots process." (Stake, i: Alexandersson, 1998). Under henvisning til "nedefra"-perspektivet mener mange, at ikke-generaliserende beskrivelser er ét beføjet analytisk formål. Der sondres derfor ofte mellem deskriptive og generaliserende undersøgelser. Nogle fremhæver, at generaliseringsmuligheder afhænger af, hvordan *generalisering* defineres. En udbredt definition – beslægtet med Kvalets – er, at generaliserede analyseresultater er resultater, der kan overføres til analoge sociale kontekster. Generalisering er "... the replication of the findings in other similar cases or sets of conditions." (Brannen, 1992:9; se også: Seale, 1999). En lidt anden opfattelse er Holloway's: "Generalisability ... in research

exists when the findings of a study can be applied to other settings and cases or to a whole population.” (Holloway, 1997:78). Uanset art af definition fremholder nogle metodeforfattere, at generalisering ikke nødvendigvis implicerer sociale lovmæssigheder, men fx generalisering på “lavere” niveauer (se fx: Andersen, 1997).

Trods forbeholdne røster anskuer mange metodeforfattere generalisering som én mulighed: “Although some studies are of intrinsic interest, in most cases it is an advantage to try to generalize the relevance of qualitative research studies.” (Seale, 1999:118). I nogle fremstillinger tildeles generalisering tilmed forrang (se fx: Morse, 1999:in). Metodelitteraturen afspejler dog ikke-konsensus angående generaliserende procedurer. Der er heller ikke enighed om, hvorvidt generalisering er ensbetydende med generering af teori eller teorirelatering – og *vice versa*. I nogle fremstillinger følger generalisering efter teoridannelse, mens generalisering af andre anskues som en del heraf. Én slags generalisering er hypotesetest, hvis udfald ikke nødvendigvis fører til generering af teori. Det påpeges også, at generalisering har metateoretiske implikationer. Det skyldes bl.a., at konceptuelle sammenhænge forudsætter overensstemmelse mellem generalisering og “reelt” eksisterende fænomener, som generaliseringer henviser til (se fx: Alvesson & Skoldberg, 1994).

Når kvalitative forskere sætter fokus på konceptuelle sammenhænge, er sigtet ikke altid teorirelaterende og/eller teoritestende, endsige teorigenererende. Der peges fx på, at “.. qualitative research (..) can and should be used to develop and verify or test propositions about the nature of social life.” (Taylor & Bogdan, 1998:137). Nogle forudsætter “verifikation” af *propositions* i form af teorigenerering og/eller teorirelatering: “Theorizing is the constant development and manipulation of malleable theoretical schemes until the ‘best’ theoretical scheme is developed.” (Morse, 1994:32). Når teoretiske “skemaer” overføres til andre kontekster, opnås *the real power of qualitative research*. Teoribegrebet er dog ligeså vagt som generaliseringsbegrebet: “.. a system of interconnected abstractions or ideas that condenses and organizes knowledge about the social world.” (Neuman, 1997:40). I et andet eksempel er teori kohærente begreber, der opfordrer til at “se” sociale fænomener på specifikke måder (se fx: Silverman, 2000).

Når der sættes fokus på generering af teori og dernæst på teorirelatering, er det med metodelitteraturens tvetydige generaliserings- og teoribegreber *in mente*. I dele af litteraturen peges der på, at udvikling af begreber, kategorier og kon-

ceptuelle sammenhænge kan føre til *generering af teori* og dermed fx til analytisk overskridelse af informantens ytringer. Teorigenerering sker almindeligvis ved begyndende induktiv analyse med teoretisk eller anden forforståelse i parentes: “.. one should be looking for patterns, themes, and regularities as well as contrasts, paradoxes, and irregularities. One then can move toward generalizing and theorizing from the data.” (Coffey & Atkinson, 1996:47). Først senere i processen kan hypoteser angående konceptuelle sammenhænge eventuelt udvikles og betingelser for falsifikation deduceres.

Et ofte nævnt eksempel på teorigenerering er analyser, der fører til “opdagelse” af *grounded theory*: “Theory consists of plausible relationships proposed among concepts and sets of concepts.” (Strauss & Corbin, i: Denzin & Lincoln, 1994:278). Substantiel – eller i sidste instans formel – teori “opdages” via kodeprocedurer. Substantiel teori overskrider “rige” beskrivelser, men ikke specifikke sociale kontekster. Derimod er formel teori kontekstoverskridende konceptuelle sammenhænge af højere orden: “We should not settle only for substantive theories, no matter how stimulating or useful they are – for furthering theory development, for understanding phenomena, for *Verstehen* of people and actions, or for their practical use in guiding behavior and policy. General theory also has its place ..” (Strauss & Corbin, i: Denzin & Lincoln, 1994:282).

Kodeprocedurerne indebærer, at kategorier relateres sigtende mod fremhævelse af forhold ved ét socialt fænomen, der viser sig ved *constant comparisons* med andre. Processen fortsætter, indtil *theoretical saturation* foreligger. Herved forstås, at fortsat analyse hverken bidrager til yderligere udvikling af en kernekategori, andre kategorier eller af kategorielle sammenhænge. Undervejs genereres og “verificeres” hypoteser om kategorielle sammenhænge. Egentlig er tilgangen hverken induktiv eller deduktiv. I *grounded theory*-tilgangen opnås teoretisk “mætning” desuden ved at gennemføre yderligere interview med informanter ved såkaldt *theoretical sampling*. “Teoretisk” selektion er en anden forudsætning for *grounded theory*: “It is by theoretical sampling that representativeness and consistency are achieved.” (Corbin & Strauss, 1990:9). En tredje forudsætning er interaktion mellem konceptualisering og fortolkning, hvor sidstnævnte er en integreret del af generering af teori, fx ved forskeres fortolkende kreativitet (se fx: Starrin et al., 1991; Strauss & Corbin, 1990).

Trods ofte omtalt, men sjældent konsekvent implementeret i forskningspraksis, problematiserer mange *grounded theory*-tilgangens teorigenererende potenti-

ale. Der peges fx på, at tilgangen er camoufleret positivisme, eftersom "grundet" teori forudsættes udviklet med afsæt i *tabula rasa*-data. Også forbilleder som fx reproducerbarhed, præcision og verifikation deles tendentielt med positivismen. Endelig peges der på risici for triviel "naiv empirisme" og *common sense*-fortolkninger baseret på *for*-domme (se fx: Alvesson & Sköldbberg, 1994; Christensen, 1994a). Derfor er *grounded theory* muligvis slet ikke så empirinært "grundet" som hævdet: "In discovering theory, one generates conceptual categories or their properties from evidence." (Glaser & Strauss, 1967:23).

Når kvalitative analyser teorirelateres, er afsættet deduktivt, dvs. i *ex ante* udviklede begreber og konceptuelle sammenhænge. Analyser kan fx relateres til en *grand theory* eller til teorier på lavere niveauer, fx *middle range*-teorier: I så fald tilbydes ".. a place for confirmatory qualitative analysis where a theory is fairly well developed before going into the field." (Potter, 1996:117). Da teorier er udviklet i betydeligt omfang inden for fx sociologi, politologi mv., er det ikke overraskende, at mange forfattere peger på teorirelatering. På den anden side mødes konceptuel kohærens *ex ante* ofte med skepsis: ".. qualitative research is neither invariably nor explicitly driven by theory." (Glesne & Peshkin, 1992:21). Der peges fx på, at teorirelatering indebærer risici for ikke at opdage nye fænomener: "Too many researchers see the beginning theoretical frame as a structure into which they must shoehorn findings." (Ely et al., 1997:235). I overensstemmelse hermed peger Maxwell (1996) på, at forforståelse kan hæmme sensitivitet, fordi den fungerer som *coat closet*, hvorpå empiri lader sig "hænge".

Forskere, der gennemfører teorirelaterende analyser, låner/udvikler *ex ante* tentative teorier gennem hvilke sociale eller andre fænomener anskues. På forhånd fra anden forskning valgte eller konstruerede "linser" er forskellige og har vekslende begrundelser. Ét sigte kan være teoritest, hvor falsifikationsbetingelser udledes: "With deduction, researchers begin with a preexisting theory or hypothesis and deduce a test of it." (Potter, 1996:117). Med et endemål, der ikke er afprøvning af teori, kan teoretisk forforståelse også danne grundlag for udvikling og test af hypoteser. Nogle forfattere anskuer ".. hypothesis formulation as a perfectly general activity applicable to all forms of inquiry in the human sciences." (Miller & Fredericks, 1994:21). Yderligere et ærinde kan være, at konceptuelle sammenhænge virker som *spotlight* ".. to help data cohere and enable the research to go beyond an aimless, unsystematic piling up of accounts." (Bogdan & Biklen, i: Flinders & Mills, 1993:92). En sidste begrundelse er analytisk mage-

lighed (se fx: Boyatzis, 1998). Uanset art af teori-relatering synes det oftest nævnte argument at være: *Nothing speaks for itself!* (Ely et al., 1997:224).

Et ofte nævnt eksempel på teori-relatering er Miles & Huberman, der med afsæt i teoretisk forforståelse tillader test, modifikation og/eller komplettering af teorier. Den konceptuelle ramme “.. explains, either graphically or in narrative form, the main things to be studied – the key factors, concepts, or variables – and the presumed relationships between them.” (Miles & Huberman, 1994:18). Ifølge forfatterne dannes kategorier og kategorielle sammenhænge ikke kun på empirisk grundlag, men under inddragelse af lånte og/eller konstruerede, men dog empirisk sensitive kategorier og kategorielle sammenhænge: “.. we can start from our theoretical or conceptuel frameworks – coding data according to key concepts and theoretical ideas. We might have hypotheses that could be used to select code words to identify segments of the data, in order to test or modify those ideas.” (Coffey & Atkinson, 1996:32). I modsætning til *grounded theory* er empiri altså ikke det eneste analytiske grundlag.

Hvad enten teorier genereres induktivt eller testes, modificeres eller kompletteres, er en ofte beskrevet måde, hvorpå konceptuelle sammenhænge kan faciliteres analytisk og anskueliggøres, ved udvikling af *displays*: “.. we think displays can add to the overall effect of many research reports.” (Ely et al., 1997:194). Det understreges, at *displays* kan facilitere identifikation af begreber/kategorier og afdækning af sammenhænge disse imellem: “Doing so forces you to theorize about the social phenomenon under study.” (Glesne & Peshkin, 1992:137). I sidste instans kan *displays* sigte mod teorigenerering eller teoritest, men gør det ikke altid. Hvis analytiske strategier er induktive, udvikles *displays* successivt, mens de ved deduktion dannes før datatilvirkningen. Andre er forbeholdne og peger på, at kvalitative analyser er så komplekse, at de vanskeliggør udarbejdelse af *displays* (se fx: Ely et al., 1997).

Sidstnævnte opfattelse deles ikke af Miles & Huberman (1994), der peger på datareduktion, *displays* og konklusion/verifikation. Mens datareduktion er selektiv og kondenserende nedbrydning af data i temaer og kategorier, er *displays* visuelle: “By display we mean a visual format that presents information systematically, so the user can draw valid conclusions and take needed action.” (1994:91). Ifølge forfatterne udarbejdes *displays* forud for analyseprocessen og ændres successivt under denne, hvor de efterhånden “grundes” empirisk. Med hensyn den sidste delproces, hvori de udviklede *displays* også indgår, sættes der

fokus på komparative og kontrasterende “cases”, særlige temaer, mønstre og regelmæssigheder: “Analysis of qualitative data rests very centrally on displays that compress and order data to permit drawing coherent conclusions, while guarding against the overload and potential for bias that appears when we try to analyze extended, unreduced text.” (Miles & Huberman, 1994:142).

Metodelitteraturen tilbyder forskellige svar på mulighederne for generalisering. Mens nogle forfattere – fx Kvale – åbner et mulighedsfelt for analytisk generalisering, er andre af anden opfattelse og påpeger fx, at beskrivelse – fx *thick descriptions* – er kvalitative analyser *par excellence*. Atter andre fremhæver generaliserende potentialer, fx teorigenerering eller -relatering. Ifgl. Kvale er det teoretiske grundlag for kvalitativ interviewforskning ét vigtigt analytisk afsæt.

Kvalitetssikring

Hvordan sikres analyseresultaters kvalitet? Kvale (1977) afviser korrespondensprincippet og nævner håndværksmæssig kvalitet, kommunikativ og pragmatisk validitet som kriterier. Forskere skal kunne mestre deres håndværk. De skal validere resultater, så andre overbevises om deres troværdighed. Endelig retter pragmatisk validitet sig ikke mod videnskabelig retfærdiggørelse, men mod resultaters anvendelse, idet resultater ifgl. Kvale skal hjælpe mennesker til at opnå ønskede mål. I det følgende sættes der fokus på kvalitetssikrings konceptuelle grundlag og på en række kvalitetskriterier.

Konceptuelt grundlag

I relation til Kvales moderat postmoderne position og i forhold til andre opfattelser er det tankevækkende, at Kvale indoptager og omdefinierer to fra det meningsskabende spor kendte begreber: *validitet* og *reliabilitet*. I det følgende vises, at der ikke er enighed om begreberne. Tilsvarende gælder procedurer til sikring af analyseresultaters kvalitet. Det skyldes bl.a. manglende konsensus om kvalitative undersøgelsers metateoretiske grundlag. Det er fx vigtigt for kvalitetsvurdering, om korrespondensprincippet bifaldes.

Kvale er ikke alene om at anbefale validitet og reliabilitet som konceptuelt grundlag: “.. unless you can show your audience the procedures you used to ensure that your methods were reliable and your conclusions valid, there is little point in aiming to conclude a research dissertation.” (Silverman, 2000:188). Mange bifalder begreberne som grundlag, hvilket ofte sker ved at redefinere dem.

Hvis analyseresultater på ét og samme tidspunkt lever op til fordringer om validitet og reliabilitet, er "objektivitet" mulig, mener nogle: "Objectivity is the simultaneous realization of as much reliability and validity as possible." (Kirk & Miller, 1986:20). Som i kvantitativ forskning er reliabilitet i princippet mulig uden validitet, men ikke vice versa. Andre forfattere er mere skeptiske eller direkte afstandtagende over for begreberne. Atter andre indtager mellempositioner eller er tvetydige mht. konceptuelt grundlag: "Qualitative researchers have no single stance or consensus on addressing traditional topics such as validity and reliability in qualitative studies." (Creswell, 1994:157). Forfattere, der afviser de to begreber, gør det ofte for at distancere sig fra "positivistiske" kriterier.

Der er heller ikke enighed om, hvordan validitet og reliabilitet defineres. Nogle bifalder den fra kvantitativ forskning velkendte sondring mellem ekstern og intern validitet, mens andre anvender et overordnet validitetsbegreb (se: oversigt 1). Når sondringen mellem ekstern og intern validitet ekskluderes, er nogle opfattelser af *validitet i almindelighed* forholdsvis diffuse: "I use validity in a fairly straightforward, commonsense way to refer to the correctness or credibility of a description, conclusion, explanation, interpretation, or other sort of account." (Maxwell, 1996:87). Ifølge Maxwell handler validitet om, hvordan andre overbevises om, at forskere ikke tager fejl.

Nogle forfattere peger på, at validitet forudsætter, at analyseresultater afspejler sociale eller andre fænomener, som tilsigtes undersøgt: "By validity, I mean truth: interpreted as the extent to which an account accurately represents the social phenomena to which it refers." (Hammersley, i: Silverman, 2000:175). Uanset det kursiverede adjektivs fravær er opfattelsen lig med et krav om *ekstern* validitet. Andre validitetsopfattelser angår "korrekte" fortolkninger: ".. validity is the degree to which the finding is interpreted in a correct way." (Kirk & Miller, 1986:20). Det påpeges, at "korrekte" fortolkninger altid er kohærente: "Validity of method and interpretation .. must be demonstrated through a careful retracing and reconstruction of the route by which you think you reached them.." (Mason, 1995:152). Det nævnes også, at fortolkninger er uden *bias*, så selvopfyldende profetier undgås: "The problem with qualitative research is that the researchers find what they want to find, and then they write up their results." (Burke, 1997:in). Endelig peger nogle på gendrivlighed: ".. the criterion of *refutability* is an excellent way to test the validity of any research finding." (Silverman, 1993:151).

 Oversigt 1. Kvalitetssikrings konceptuelle grundlag (eksempler).

Validitet og reliabilitet	Andet konceptuelt grundlag
<i>Validitet i almindelighed</i>	Vederhæftighed/soliditet (<i>trustworthiness</i>)
Sandhed (<i>truth</i>)	Bekræftelighed(<i>confirmability</i>)
Objektivitet (<i>objectivity</i>)	Gendrivelighed(<i>refutability</i>)
Korrespondens (<i>representation</i>)	Neutralitet(<i>neutrality</i>)
Analytisk sammenhæng	
Fortolkende kohærens	Autencitet(<i>authenticity</i>)
Gendrivelighed (<i>refutability</i>)	
<i>Ekstern validitet</i>	Overførbarhed(<i>transferability</i>)
Generaliserbarhed	Anvendelighed(<i>applicability</i>)
Overensstemmelse med "virkeligheden"	
<i>Intern validitet</i>	Troværdighed(<i>credibility</i>)
Troværdighed	Sandhedsværdi(<i>truth value</i>)
Konsistens	
Nøjagtighed(<i>accuracy of information</i>)	
<i>Reliabilitet</i>	Pålidelighed(<i>dependability</i>)
Gentagelighed(<i>replication</i>)	Konsistens(<i>consistency</i>)

Forfattere, der anbefaler termen *ekstern validitet*, opfatter den ofte som ensbetydende med generaliserbarhed/overførbarhed. Med en fordring om at resultater *matches reality*, bliver opgaven at eksplicitere og reducere potentielle trusler mod generalisering. Da ikke alle bifalder generalisering, er eksplicitering af den slags trusler ikke et alment krav. Men selv når kvalitative undersøgelser er generaliserende, er det ikke sikkert, at der sættes fokus på trusler mod generalisering, hvilket flere beklager (se fx: Potter, 1996). Hvad *intern validitet* angår, forstås begrebet ikke på samme måde. Intern validitet opfattes fx som resultatets troværdig-

hed, indre konsistens, kohærens, nøjagtighed og/eller autencitet. Ifgl. Holloway er intern validitet “.. a coherent description of the situation under study consistent with the evidence which supports it.” (1997:159).

Med hensyn til *reliabilitet* peges der ofte på, at undersøgelser bør gennemføres på måder, som tilsikrer, at resultater er gentagelige, dvs. at de ville forblive uændrede, hvis andre gennemførte en undersøgelse med samme problemstillinger og samme procedure (se fx: Creswell, 1994). Kravet er, at tilfældige forhold ikke griber forstyrrende ind: “Reliability is the degree to which the finding is independent of accidental circumstances of the research..” (Kirk & Miller, 1986:20). En anden definition er Hammersley’s: “Reliability refers to the degree of consistency with which instances are assigned to some category by different observers or by the same observer on different occasions.” (i: Silverman, 2000:175). Der sondres fx mellem ekstern og intern reliabilitet, hvor førstnævnte er gentagelighed, der kan sikres ved metodologisk transparens (se fx: Seale, 1999). Hermed muliggøres at andre bliver i stand til mentalt at “gentage” undersøgelsen. Intern reliabilitet, derimod, angår omhyggelig registrering af data samt eksplicite analytiske procedurer (se fx: Seale, 1999; Silverman, 2000).

Selv hvis alle metodeforfattere bifaldt validitet/reliabilitet som konceptuelt grundlag, ville implikationerne være tvetydige. Begreberne er nemlig fleksible og fortolkningsmulighederne *legio*. Hertil kommer, at nogle afviser begrebernes relevans i kvalitativ forskningssammenhæng og substituerer dem med andre: “Some researchers contends that the basic epistemological and ontological assumptions of quantitative and qualitative research are incompatible, and, therefore, the concepts of reliability and validity should be abandoned.” (Burke, 1997:in). Som citatet antyder, er begrundelsen ofte videnskabsteoretisk, fx at kvalitative undersøgelser ikke søger generaliserbarhed, hvorfor begrebet ekstern validitet bliver meningsløst (se fx: DePoy & Gitlin, 1999). Derfor lægger navnlig post-modernister, socialkonstruktivister og diskursanalytikere afstand til begreberne validitet og reliabilitet (se fx: Seale, 1999).

Blandt forfattere, der afviser validitet og reliabilitet, nævnes ofte Lincoln & Guba, der substituerer dem med et krav om vederhæftighed: “.. the central criterion for judging the quality of the research is trustworthiness, which is defined indirectly as having four major aspects: credibility (as an analog to internal validity), transferability (external validity), dependability (reliability), and confirmability (objectivity).” (Lincoln & Guba, i: Potter, 1996:195). Der peges på, at

engagement, triangulering, *member checks* og *thick descriptions* fremmer resultatets vederhæftighed. Ved *credibility* forstås, at “.. findings are compatible with the perceptions of the people under study.” (Lincoln & Guba, i: Holloway, 1997:161). *Transferability* – ekstern validitet – indebærer, at “.. the findings in one context can be transferred to similar situations or participants.” (Ibid.:161). Når kravet om *dependability* opfyldes, udarbejdes “.. detailed descriptions of the path of the research.” (Ibid.:161). Endelig forudsætter *confirmability*, at resultater er uden bias. Lincoln og Gubas krav om *trustworthiness* bifaldes af flere forfattere, fx Marshall & Rossman: “.. all research must respond to canons that stands as criteria against which the trustworthiness of the project can be evaluated.” (Marshall & Rossman, i: Potter, 1996:195). Heraf peger nogle – også Marshall & Rossman – på alternative subkriterier, fx sandhedsværdi (*truth value* svarende til intern validitet), generaliserbarhed eller anvendelighed (svarende til ekstern validitet), konsistens eller pålidelighed (svarende til reliabilitet) samt analyseresultatets neutralitet (svarende til objektivitet) (se fx: Potter, 1996; Seale, 1999). Desuden nævnes også *meaning-in-context*, *recurrent patterning* og *saturation* som mulige krav til vederhæftighed (se fx: Leininger, i: Morse, 1994).

Autencitet nævnes som yderligere en fordring, der udelukker validitet og reliabilitet (se fx: Creswell, 1994; Holloway, 1997). Autencitet kan være *fairness*, der navnlig fremmes ved informanternes informerede samtykke. Også ontologisk og opdragende autencitet nævnes som eksempler. Når autencitet er ontologisk, opnår informanter øget forståelse af gældende sociale betingelser, mens opdragende autencitet bidrager til gensidig menneskelig forståelse. Endelig nævnes taktisk autencitet, hvorved informanter, der orienterer sig i og gør brug af forskningsresultater, kan forbedre deres livsomstændigheder. Som eksemplerne viser, er der partielle sammenfald mellem nogle af eksemplerne og Kvaales pragmatiske validitet. Adskillige forfattere bifalder opfattelsen af, at analyseresultater skal kunne implementeres praktisk (se fx: Creswell, 1998; Starrin & Svensson, 1994). Andre synes dog mere forbeholdne: “The idea that the quality of research should be judged in terms of political goals faces the problem of lack of agreement on what these should be...” (Seale, 1999:18).

Eksemplerne er tilstrækkelige til at understrege pointen, nemlig metodelitteraturens vekslende konceptuelle grundlag for kvalitetssikring. Heraf følger ikke, at kvalitetssikring kan være uden et sådant grundlag. Trods forskellige begreber anbefaler de fleste forfattere, at grundlaget ekspliciteres – også dets metateore-

tiske forudsætninger og implikationer. Med afsæt heri kan motiverede procedurer for kvalitetssikring udledes. Da der ikke er enighed om kvalitetsbegreber, gælder tilsvarende procedurale forslag til kvalitets- eller validitetssikring, som næste afsnit handler om.

Kvalitetskriterier

Metodelitteraturen indeholder mange anbefalinger vedr. sikring af analyseresultaters kvalitet. Omend enkelte forfattere er afvisende over for kriterier for kvalitativ kvalitet, bifalder langt de fleste en fordring herom, fx Seale: “.. it is possible to propose criteria for improving quality, if this is done in a relatively open and permissive way, that preserves the enterprise of qualitative research as a creative and exploratory enterprise that cannot be contained by the strict imposition of methodological rules.” (Seale, 1999:49). Men til gengæld er der ikke enighed om arten af anbefalinger. Nogle anbefalinger er allerede påpeget, mens andre nævnes nedenfor (se: *oversigt 2*).

Oversigt 2. Anbefalinger vedr. kvalitetssikring af kvalitative analyseresultater.

Generelle anbefalinger	<ul style="list-style-type: none"> • Eksplicite og motiverede metodologiske procedurer • Forskningsresultaters bestyrkede kvalitet/validitet
Kvalitativ analyse	<ul style="list-style-type: none"> • Eksplicit og reelt implementeret analysestrategi • Eksplicit konceptualiseringsprocedure • Systematisk kodestrategi, fx kontrol af kodepålidelighed • Éntydig placering af teoretiske aspekter, fx teori som <i>spotlight</i> • Analytisk anvendelse af displays • Feedback fra informanter (<i>member checks</i>) • Triangulering, fx analytisk/teoretisk triangulering • Forbyggelse af bias • Reproducerbarhed • Gendrivlighed/falsificerbarhed • Videnskabsteoretiske refleksioner

---

Ved artiklens begyndelse blev der peget på tværgående analytiske tendenser, hvoraf én er kravet om analytisk transparens. Kravet lader sig udstrække til en *generel anbefaling*, dvs. at forskere tydeliggør alle metodologiske dispositioner og procedurer. Uanset fraværet af standardiserede metodologiske procedurer bør alle aspekter af en kvalitativ forskningsproces leve op til kravet om argumenteret gennemsigtighed, så læsere tildeles mulighed for at kigge forskere “over skulderen”. Det gælder uanset om tilgange er induktive, deduktive, abduktive, narrative etc. Opgaven er at tilvejebringe “.. a fully reflexive account of procedures and methods, showing to readers in as much detail as possible the lines of inquiry that have led to particular conclusions.” (Seale, 1999:157). Når kravet om metodologisk gennemsigtighed opfyldes, bidrager det samtidig til efterlevelse af en anden ofte nævnt fordring, nemlig at forskningsresultater formidles på en måde, der er egnet til at underbygge resultatets kvalitet, validitet og/eller reliabilitet, hvorved andre – ikke mindst andre forskere – lader sig overbevise herom.

Andre anbefalinger retter sig mod enkelte faser, hvoraf kun analysefasen omtales her. Med hensyn til *kvalitativ analyse* giver artiklen anledning til en række anbefalinger, hvortil kommer flere ikke tidligere nævnte. Selv om ingen “hovedvej” fører til analyse af kvalitative data, er der gentagne fordringer om, at forskere tydeliggør og implementerer valgte analysestrategiske tilgange, fx induktive, deduktive eller strategiske miks. Jo mere præcis den analytiske “vej” er, desto mere plausible bliver resultater. Mange anser konceptualisering for at være et centralt analytisk træk, hvorfor også konceptualiseringsprocedurer – fx induktive eller deduktive – ekspliciteres eller evt. fravælges motiveret, fx ved narrative analyser. Ved kodning af interview efterlyses systematiske kodestrategier, fx med successiv kontrol af kodepålidelighed (se fx: Seale, 1999; Silverman, 2000).

Hvad enten kodning er en integreret del af den overordnede analysestrategi eller ikke, bør generaliserende og teoretiske aspekters placering fremgå af analysestrategien og dens implementering. Nogle kvalitative undersøgelser er eksplorative eller sigter mod *thick descriptions*, mens andre er generaliserende. Det sidste kan forudsætte teorirelatering eller føre til teorigenerering. Følgelig tildeler strategien teoretiske aspekter en éntydig placering, fx som analytisk *spotlight*, teoritest, teorigenerering eller som ramme for fortolkning af empiriske resultater. Hvis teori genereres subsidiært modificeres og/eller kompletteres, er en ofte anbefalet analytisk fremgangsmåde at udvikle matricer og/eller diagrammatiske modeller med bokse og pile (*displays*): “You know what you display”, mener

Miles & Huberman (i: Glesne & Peshkin, 1992:137).

Blandt ikke tidligere nævnte procedurer er feedback fra informanter o.l. (*member checks*). Miles & Huberman peger fx på, at “.. local informants can act as judges, evaluating the major findings of a study.” (1994:275). *Member checks* retter sig normalt ikke mod evaluering af *major findings*, men kan fx være kontrol af interviewudskrifter. Enkelte anskuer *member checks* som den vigtigste måde, hvorpå forskningsresultaters troværdighed (*credibility*) sikres (se fx: Seale, 1999). Tilbagemeldingers anvendelighed afhænger dog af erkendelsessigte. Navnlig når forskning sigter mod *thick descriptions*, kan det være relevant at forelægge beskrivelser til kontrol blandt informanter. Men selv da kan tilbagemeldinger være problematiske, fx pga. ændrede erfaringer og opfattelser.

Triangulering er yderligere en kvalitetssikrende procedure. Ved triangulering, der navnlig anbefales af forfattere, som understreger generaliserende potentialer, forstås almindeligvis, at forskere anvender forskellige dataformer og/eller metoder til analyse af samme sociale fænomen: “.. triangulation is a way to get to the finding in the first place – by seeing or hearing multiple instances of it from different sources by using different methods and by squaring the finding with others it needs to be squared with.” (Miles & Huberman, 1994:267). Umiddelbart synes triangulering derfor at være af begrænset anvendelighed i kvalitativ interviewforskning. Triangulering kan imidlertid opfattes bredere, så begrebet fx inkluderer interview med yderligere informanter. Opfattelsen deles fx af Alexanderson (1998), der påpeger, at triangulering er metodetriangulering, datatriangulering, analysetriangulering og teoretisk triangulering. I denne betydning kan triangulering bidrage til kvalitetssikring også i kvalitative interviewundersøgelser. Sammen med andre forfattere peger Alexanderson imidlertid på, at triangulering ikke er en garant for vederhæftige eller valide forskningsresultater. Eksempelvis ændres forskeres *bias* ikke nødvendigvis selv ved omhyggelig triangulering. Blandt andet derfor peges der på, at metodologisk eksplicitet også inkluderer procedurer til forebyggelse af *bias* (se fx: Maxwell, 1996).

Der er som nævnt ikke enighed om kvalitetssikrings konceptuelle grundlag og heller ikke om alle de nævnte forslag til kvalitetssikring. Kun nogle metodeforfattere opstiller fx krav om analyseresultaters reproducerbarhed: “If I can reproduce the finding in a new context or in another part of my database, it is a dependable one. If someone else can reproduce it, better still.” (Miles & Huberman, 1994:273). Alle formulerer heller ikke samme krav til, at analyseresultater skal

kunne gendrives/falsificeres: "... the world does not tolerate all understandings of it equally." (Silverman, 2000:178). Når kvalitetssikrings konceptuelle grundlag og procedurale forslag hertil er forskellige, skyldes det bl.a. divergenser vedrørende kvalitative undersøgelsers metateoretiske grundlag. Derfor er en sidste anbefaling, der bifaldes af mange, at forskere reflekterer angående spørgsmålet: *How do we know what we know about what is?* (Crotty, 1998). Sidstnævnte anbefaling bifaldes fx af Kvale, der ekspliciterer sit postmoderne epistemologiske grundlag, som udelukker "egentlig betydning".

Veje til kvalitativ kvalitet?

Det er næppe forbigået læserens opmærksomhed, at jeg bifalder metodelitteraturens kriterier vedr. analytisk gennemsigtighed. Jeg anbefaler, at kvalitative (interview)forskere besvarer følgende spørgsmål: Er den valgte analytiske procedure så gennemsigtig som mulig? Beskrives proceduren med henvisning til relevant kvalitativ metodelitteratur? Begrundes alle afgørende valg? Er grænsen for yderligere transparens nået? Hertil kommer yderligere en fordring, nemlig kohærente analytiske gestalter: Er fremstillingens analytiske og metateoretiske aspekter konsistente? Udgør aspekterne en kohærent helhed? Er der kongruens mellem problemstillinger, design, datatilvirkning og analyse?

Analysen tydeliggøres via en motiveret og implementeret analysestrategi. Selv forskere, hvis informanter er "lærere", har indledt analyserne med et særligt ærinde og med forestillinger om de fænomener, der er i fokus. Uden et minimum af forforståelse lader ytringer sig ikke forstå som *noget*. En analysestrategi bør redegøre for, hvordan det empiriske og ikke-empiriske grundlag interagerer. Derfor bør kvalitative (interview)forskere tilbyde svar på: Baseres bearbejdelsen af det empiriske grundlag på en gennemsigtig og motiveret analysestrategi? Er strategien udarbejdet med henvisning til kvalitativ metodelitteratur? Indeholder strategien en redegørelse for, hvordan analysernes empiriske og ikke-empiriske grundlag tilsigtes at interagere?

Uden i øvrigt at forkaste eksplorative/deskriptive undersøgelser anbefales, at deduktive strategier kun fravælges med vægtig begrundelse. Af anbefalingen, der skyldes en bekymring for "genopfindelse" af det allerede fundne, følger ikke, at jeg advokerer for specifikke metateoretiske positioner, men for, at analyser bidrager til videnskabelig fremdrift. Som SFI's evaluering af dansk kvalitativ interviewforskning anskueliggør, risikerer deskriptive analyser at føre til trivielle *ad hoc*-

iagttagelser. Derfor anbefales følgende spørgsmål besvaret: Indeholder analysestrategien en redegørelse for strategiens induktive eller deduktive aspekter? Er der vægtige argumenter for en induktiv "nedefra"-strategi, som abstraherer fra allerede udviklede tematisk relevante teorier og/eller anden forskning?

Kodning er en ofte anbefalet metode til dannelse af "orden" i kaos. Mens åben kodning forudsætter fravær af *for*-domme, gælder det omvendte deduktiv, fx i form af en startkodeliste. Alternativt kan kodeprocedurer fravælges motiveret. Ved tilvalg af kodeprocedurer gøres læsere bekendt med og tilbydes et argumenteret valg af strategi. Jeg anbefaler deduktive procedurer med teoretisk eller anden forforståelse. Ved at påbegynde analyserne med en startkodeliste tilsikres nemlig analyse af det tilsigtede. Kravet må imidlertid være empirisk sensitivitet, så forforståelse ikke virker som "spændetrøje": Tydeliggøres og motiveres konceptualisering, som analyser sigter imod? Hvis analyser ikke sigter mod overskridelse af "hverdagsbegreber", hvad er da begrundelsen? Hvis analyser ikke gennemføres ved brug af kodeprocedurer, hvad er da begrundelsen? Hvis analyser gennemføres ved brug af induktive procedurer, hvad er da begrundelsen? Hvis analyserne gennemføres ved anvendelse af kodeprocedurer, er kodningens kvalitet da kontrolleret efter på forhånd fastlagte procedurer? Udvikles konceptualiserings- og kodeprocedurer med henvisning til kvalitativ metodelitteratur?

Både eksplorative og deskriptive undersøgelser kan være velbegrundede, fx mhp. hypotesegenerering eller beskrivelse af nye fænomener. Men generaliserende og/eller teoretiske undersøgelser med "rige" beskrivelser er at foretrække, bl.a. fordi de i højere grad kan yde bidrag til videnskabelig progression. Kvalitative (interview)forskere anbefales derfor at besvare følgende spørgsmål: Sigter analysestrategien mod "rige", loyale beskrivelser af informanternes ytringer? Har analysestrategien et overvejende deduktivt generaliserende og/eller teoriudviklende i analyserne implementeret sigte? Hvis ikke, er der da tungtvejende begrundelser herfor? Indeholder analysestrategien overvejelser om kohærens-fremmende anvendelse af grafiske eller andre *displays*?

Ligesom kvalitative analyser fordrer analysestrategiske ledetråde, er der også brug for transparente, motiverede og implementerede kriterier for kontrol af analyseresultater. Jo mere forskere gør for at afprøve deres konklusioner, desto mere undgås troværdighedsundergravende *anything goes*-indtryk. Derfor anbefales følgende spørgsmål besvaret: Er der udarbejdet en gennemsigtig, begrundet og implementeret kontrolstrategi? Inddrages analysestrategiens elementer i kontrolstrategien? Er der overensstemmelse mellem analyse- og kontrolstrategi?

Henviser kontrolstrategien til kvalitativ metodelitteratur?

I megen metodelitteratur tildeles informanter det “sidste ord”, men også andre “taler”. Tilhængere af *grounded theory* vil fx hævde, at informanter er “eneta-ler”. Andre problematiserer, at empiri er “overdommer”, eftersom fortolkning er afgørende, ligesom sprogets tvetydighed vanskeliggør formidling af “uhildede” “virkeligheder”. Jeg har betydelig skepsis over for fænomenologers og andres evne til momentant at “nulstille” egen forforståelse. Derfor bør følgende spørgsmål besvares: Er resultaternes empiriske grundlag sandsynliggjort i videst muligt omfang? Er relationen mellem empirisk og ikke-empirisk grundlag tydeliggjort og begrundet? Af sandsynliggjort empirisk “grundethed” følger ikke en anbefaling af de facto *gentagelighed*, men af, at analyseprocessen gennemføres som om andre forskere “.. were always looking over your shoulder.” (Yin, 1989:45). To spørgsmål kan derfor føjes til listen af spørgsmål: Indeholder strategien til kontrol af resultater refleksioner om gentagelighed? Argumenteres der for fravalg heraf? Underbygges analyseresultaternes mulige gentagelighed?

Yderligere en form for kvalitetssikring er *bias*-forebyggelse. Problemet opstår, når resultater tildeles camoufleret “hældning”, men kan forebygges ved besvarelse af følgende spørgsmål: Reflekteres der over mulige former for analytisk *bias*? Indeholder strategien til kontrol af analyseresultater procedurer til forebyggelse af *bias*? Analyseresultater kan også kvalitetssikres ved feedback fra informanter, fx kontrol af interviewudskrifter. Der vil dog – fx af socialkonstruktivister – kunne argumenteres for fravigelse af *member checks*. Vigtige spørgsmål bliver derfor: Er der argumenteret for tilvalg eller fravalg af *feedback* fra informanter? Hvis *feedback* er tilvalgt, informeres læsere da om, hvorledes denne har bidraget til kvalitetssikring af analyseresultater?

Triangulering er anvendelig til sikring af kvalitativ kvalitet, men er ikke en garant herfor, fx pga. risiko for samme bagvedliggende *bias*. Da triangulering ikke forudsætter, at erkendelse om “det værende” genereres som *true versions*, kan triangulering anvendes med afsæt i forskellige metateoretiske positioneringer. Vigtige spørgsmål bliver derfor: Er der tungtvejende argumenter for fravalg af triangulering? Ved triangulering informeres der da om, hvorledes den bidrager til kvalitets-sikring? Endelig kan også *videnskabsteoretiske refleksioner* være kvalitetssikrende, men refleksionerne bør overskride ceremoniel eksegese og være kongruente med problemstillinger og analyser: Besvares det ontologiske og epistemologiske spørgsmål? Begrundes besvarelsen af de to spørgsmål? Tages der begrundet stilling til, om korrespondensprincippet er gældende, delvist gældende eller slet ikke gældende?

Referenser

- Alexandersson, M. (1998) *Den kvalitativa studiens logik*. Göteborg: Göteborgs Universitet.
- Alvesson, M. & Skoldberg, K. (1994) *Tolkning och Reflektion*. Lund: Studentlitteratur.
- Andersen, S.S. (1997) *Case-studier og generalisering*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Ashworth, P.D. et al. (eds.) (1986) *Qualitative Research in Psychology*. Pittsburgh: Duquesne University Press.
- Atkinson, P. (1990) *The Ethnographic Imagination*. London: Routledge.
- Atkinson, P. (1996) *Sociological Readings and Re-readings*. Aldershot: Avebury.
- Baker, T.L. (1994) *Doing Social Research*. New York: McGraw-Hill.
- Bengtsson, C. et al. (1998) *Möten på fältet*. Lund: Lunds Universitet.
- Berg, B.L. (1989) *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. Boston: Allyn & Bacon.
- Bernard, H.R. (2000) *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Thousand Oaks: Sage Publications
- Boyatzis, R.E. (1998) *Transforming Qualitative Information*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Brannen, J. (ed.) (1992) *Mixing Methods: Qualitative and Quantitative Research*. Avebury: Aldershot.
- Brenner, M. et al. (eds.) (1985) *The Research Interview: Uses and Approaches*. London: Academic Press.
- Briggs, C.L. (1986) *Learning How to Ask: A Sociolinguistic Appraisal of the Role of the Interview in Social Science Research*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bring, G. (1999) *Kvalitativ metod som praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Brizuela, M. et al. (eds.) (2000) *Acts of Inquiry in Qualitative Research*. Cambridge, MA: Harvard Educational Press
- Bryman, A. (1988) *Quantity and Quality in Social Research*. London: Unwin Hyman.
- Bryman, A. (1997) *Kvantitet og kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. & Burgess, R.G. (eds.) (1994) *Analyzing Qualitative Data*. London: Routledge.
- Bryman, A. & Burgess, R.G. (1999) *Qualitative Research*. 4 vols. London: Sage Publications.

- Burgess, R.G. (ed.) (1988) *Studies in Qualitative Methodology*. Vol. 1. London: JAI Press.
- Burgess, R.G. (ed.) (1990) *Studies in Qualitative Methodology*. Vol 2. London: JAI Press.
- Burgess, R.G. (ed.) (1994) *Studies in Qualitative Methodology*. Vol. 4. London: JAI Press.
- Burns, R.B. (1994) *Introduction to Research Methods*. Melbourne: Longman Cheshire.
- Carlsson, B. (1991) *Kvalitativa forskningsmetoder för medicin och beteendevetenskap*. Stockholm: Liber/Almqvist.
- Cassell, C. & Symon, G. (eds.) (1994) *Qualitative Methods in Organizational Research: A Practical Guide*. London: Sage Publications.
- Chenitz, W.C. & Swanson, J.M. (eds.) (1986) *From Practice to Grounded Theory: Qualitative Research in Nursing*. Menlo Park, CA: Addison-Wesley.
- Christensen, B.M. (1994) *At interviewe for at lære*. København: Inst. for Statskundskab.
- Christensen, K. (1994a) "Hvad indebærer det at udvikle empiristyret sociologisk teori?" *Sociologisk tidskrift*. Nr. 4.
- Coffey, A. & Atkinson, P. (1996) *Making Sense of Qualitative Data*. Thousand Oaks: Sage.
- Corbin, J. & Strauss, A. (1990) "Grounded Theory Research: Procedures, Canons, and Evaluative Criteria." *Qualitative Sociology* (13) 1: 3-21.
- Cortazzi, M. (1993) *Narrative Analysis*. London: Falmer Press.
- Coulon, A. (1995) *Ethnomethodology*. Newbury Park, Calif.: Sage Publications.
- Crabtree, B.F. & Miller, W.L. (eds.) (1992) *Doing Qualitative Research*. Newbury Park, Calif.: Sage Publications.
- Creswell, J.W. (1994) *Research Design: Qualitative and Quantitative Approaches*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Creswell, J.W. (1998) *Qualitative Inquiry and Research Design*. London: Sage Publications.
- Crotty, M. (1998) *The Foundations of Social Research*. London: Sage Publications.
- Dahlberg, K. (1997) *Kvalitativa metoder för vårdvetare*. Lund: Studentlitteratur
- Davies, K. & Esseveld, J. (1987) *Reflections on Research Practices in Qualitative Research*. Lund: Dept. of Sociology, Lund University.

- deMarrais, K.B. (ed.) (1998) *Inside Stories: qualitative research reflections*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Denzin, N.K. (ed.) (1976) *Sociological Methods: A Sourcebook*. Chicago: Aldine.
- Denzin, N.K. (1989) *Interpretive Biography*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (eds.) (1994) *Handbook of Qualitative Research*. London: Sage Publications.
- DePoy, E. & Gitlin, L.N. (1999) *Forskning: En introduktion*. Lund: Studentlitteratur.
- Dey, I. (1993) *Qualitative Data Analysis*. London: Routledge.
- Ely, M. et al. (1997) *On Writing Qualitative Research*. London: Falmer Press.
- Ely, M. et al. (1993) *Kvalitativ forskningsmetodik i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Ely, M. et al. (1991) *Doing Qualitative Research*. London: Falmer Press.
- Feldman, M.S. (1994) *Strategies for Interpreting Qualitative Data*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Fielding, J.L. & Fielding, N.G. (1986) *Linking Data*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Filstead, W. (ed.) (1970) *Qualitative Methodology: Firsthand Involvement with the Social World*. Chicago: Markham Publishing Company.
- Flick, U. (1998) *An introduction to Qualitative Research*. London: Sage.
- Flinders, D.J. & Mills, G.E. (eds.) (1993) *Theory and Concepts in Qualitative Research*. New York: Teachers Coll. Press.
- Glaser, B.G. & Strauss, A.L. (1967) *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. New York: Aldine de Gruyter.
- Glesne, C. & Peshkin, A. (1992) *Becoming Qualitative Researchers*. New York: Longman.
- Golden-Biddle, K. & Klocke, K.D. (1997) *Composing Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage.
- Gubrium, J. (1988) *Analyzing Field Reality*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Gubrium, J.F. & Holstein, J.A. (1997) *The New Language of Qualitative Method*. New York: Oxford University Press.
- Holloway, I. (1997) *Basic Concepts for Qualitative Research*. Oxford: Blackwell Science.

- Hollway, W. & Jefferson, T. (2000) *Doing Qualitative Research Differently*. London: Sage.
- Holme, I.M. & Solvang, B.K. (1996) *Metodevalg og metodebruk*. Oslo: Tano.
- Holstein, J.A. & Gubrium, J.F. (1995) *The Active Interview*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Holter, H. & Kalleberg, R. (red.) (1996) *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hughes, J. & Månsson, S-A. (1988) *Kvalitativ sociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Jefremovas, V. (1995) *Qualitative Research Methods*. Ottawa: IDRC.
- Jensen, K.B. & Jankowski, N.W. (eds.) (1991) *A Handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communication Research*. London & New York: Routledge.
- Josselson, R. & Lieblich, A. (eds.) (1995) *Interpreting Experience*. London: Sage Publications.
- Kelle, U. (ed.) (1995) *Computer-Aided Qualitative Data Analysis*. London: Sage.
- King, G. et al. (1994) *Designing Social Inquiry*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Kirk, J. & Miller, M.L. (1986) *Reliability and Validity in Qualitative Research*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Kvale, S. (1997) *InterView. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Lofland, J. & Lofland, L.H. (1995) *Analyzing Social Settings*. Belmont: Wadsworth.
- Manning, P.K. (1987) *Semiotics and Fieldwork*. Newbury Park: Sage Publications.
- Marshall, C. & Rossman, G.B. (1995) *Designing Qualitative Research*. London & New Delhi: Sage Publications.
- Marshall, C. & Rossman, G.B. (1999) *Designing Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Mason, J. (1996) *Qualitative Researching*. London: Sage Publications.
- Maxwell, J.A. (1996) *Qualitative Research Design*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Maykut, P. & Morehouse, R. (1994) *Beginning Qualitative Research*. London: Falmer Press.
- Merriam, S.B. (1994) *Fallstudien som forskningsmetode*. Lund: Studentlitteratur

- Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994) *Qualitative Data Analysis*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Miller, G. & Dingwall, R. (eds.) (1997) *Context and Method in Qualitative Research*. London: Sage Publications.
- Miller, S.I. & Fredericks, M. (1994) *Qualitative Research Methods*. New York: Lang.
- Moch, S.D. & Gates, M.F. (eds.) (2000) *The Researcher Experience in Qualitative Research*. London: Sage Publications.
- Morse, J.M. (ed.) (1994) *Critical Issues in Qualitative Research Methods*. London: Sage Publications.
- Morse, J.M. & Field, P.A. (1995) *Qualitative Research Methods for Health Professionals*. London: Sage Publications.
- Moustakas, C. (1994) *Phenomenological Research Methods*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Neuman, W.L. (1997) *Social Research Methods*. Boston: Allyn and Bacon.
- Närvänen, A-L. (1999) *När kvalitativa studier blir text*. Lund: Studentlitteratur.
- Näsman, E. & Eriksson, B.E. (1994) *Samhällsvetenskap och vardagserfarenhet*. Stockholm: Liber Utbildning.
- Olsen, H. (2002a) *Kvalitative kvaler. Kvalitative metoder og danske kvalitative interviewundersøgelers kvalitet*. København: Akademisk Forlag.
- Olsen, H. (2002b) "Kvaler eller kvalitet? En evaluering af danske kvalitative interviewundersøgelser". *Nordisk Psykologi*. Årg. 54, nr. 2.
- Olsen, H. (2002c) "Dansk kvalitativ interviewforskning - Kvalitet eller kvaler?" *Arbejdsrapport*, september 2002. København: Socialforskningsinstituttet (*downloades fra www.sfi.dk*).
- Olsen, H. (2001a) "Kvalitative analysestrategier og kvalitetssikring". *Nyhedsbrev* (nov. 2001), Århus: Center for kvalitativ metodeudvikling.
- Olsen, H. (2001b) *Sprogforståelse og hukommelse i danske surveyundersøgelser* (bd. I-II). København: SFI.
- Olsen, H. (1998) *Tallenes talende tavshed. Måleproblemer i surveyundersøgelser*. København: Akademisk Forlag.
- Patton, M.Q. (1987) *How to use Qualitative Methods in Evaluation*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Patton, M.Q. (1984) *Qualitative Evaluation Methods*. Beverly Hills: Sage Publications.

- Polkingthorne, D.E. (1992) *Narrative knowing and the human sciences*. Albany: State University of New York Press.
- Potter, W.J. (1996) *An Analysis of Thinking and Research About Qualitative Methods*. Mahwah: Lawrence Earlbaum.
- Punch, K.F. (1998) *Introduction to Social Research*. London: Sage Publications.
- Repstad, P. (1993) *Mellom nærhet og distanse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Richardson, J.T.E. (ed.) (1996) *Handbook of Qualitative Research Methods for Psychology and the Social Sciences*. Leicester: BPS books.
- Richardson, L. (1990) *Writing Strategies*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Riessman, C.K. (1993) *Narrative Analysis*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Robson, S. & Foster, A. (1989) *Qualitative Research in Action*. London: Edward Arnold.
- Rosenau, P.M. (1992) *Postmodernism and the Social Sciences*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rubin, H.J. & Rubin, I.R. (1995) *Qualitative Interviewing*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Sapsford, R. & Jupp, V. (eds.) (1996) *Data Collection and Analysis*. London: Sage Publications.
- Scheurich, J.J. (1997) *Research Methods in the Postmodern*. London: Falmer.
- Schultz Jørgensen, P. (1989) "Om kvalitative analyser – og deres gyldighed". *Nordisk Psykologi*, nr. 1.
- Seale, C. (1999) *The Quality of Qualitative Research*. London: Sage Publications.
- Silverman, D. (1985) *Qualitative Methodology and Sociology*. Aldershot: Gower Publishing.
- Silverman, D. (1993) *Interpreting Qualitative data*. London: Sage Publications.
- Silverman, D. (ed.) (1997) *Qualitative Research: Theory, Method and Practice*. London: Sage Publications.
- Silverman, D. (2000) *Doing Qualitative Research*. London: Sage Publications.
- Spradley, J.P. (1979) *The Ethnographic Interview*. Fort Worth: Harcourt Brace Jovanovich.
- Starrin, B. et al. (1991) *Från upptäckt till presentation*. Lund: Studentlitteratur.
- Starrin, B. & Svensson, P-G. (red.) (1994) *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.

- Strauss, A.L. (1987) *Qualitative Analysis for Social Scientists*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Strauss, A.L. & Corbin, J. (1990) *Basics of Qualitative Research*. Newbury Park, CA: Sage.
- Sundberg, E. (1988) *Kvalitativa undersökningars trovärdighet*. Lund: Lunds Universitet.
- Svensson, P-G. & Starrin, B. (red.) (1996) *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Taylor, S.J. & Bogdan, R. (1984) *Introduction to Qualitative Research Methods*. New York: Wiley.
- Taylor, S.J. & Bogdan, R. (1998) *Introduction to Qualitative Research Methods: The Search for Meanings*. New York: John Wiley & Sons
- Tesch, R. (1990) *Qualitative Research: Analysis Types and Software Tools*. London: Falmer.
- Thagaard, T. (1997) *Systematik og innlevelse*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Uggla, H. (red.) (1994) *Varför kvalitativ forskning är nödvändig*. Örebro: Forum för humanvetenskaplig forskning.
- Uljens, M. (1990) *Femomenografi – forskning om uppfattningar*. Lund: Studentlitteratur.
- Wallén, G. (1993) *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Weiss, R.S. (1994) *Learning from Strangers*. New York: The Free Press
- Weitzman, E. & Miles, M. (1995) *Computer Programs for Qualitative Data Analysis*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Weller, S.C. & Romney, A.K. (1988) *Systematic Data Collection*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Westbrook, L. (1994) "Qualitative Research Methods". *Library and Information Science Research*. No. 16 (in).
- Wolcott, H.F. (1995) *The Art of Fieldwork*. London: AltaMira Press.
- Wolcott, H.F. (1994) *Transforming Qualitative Data*. Thousand Oaks: Sage Publications
- Wolcott, H.F. (1990) *Writing up Qualitative Research*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Woods, P. (1999) *Successful Writing for Qualitative Researchers*. London: Routledge.
- Yin, R.K. (1989) *Case Study Research*. Newbury Park, CA: Sage Publications.

Abstract

Ensuring “qualitative quality”: Tendencies in English and Scandinavian qualitative methodology literature.

A research project concerning the quality of Danish qualitative interview investigations has been conducted at The Danish National Institute of Social Research in Copenhagen (Olsen, 2002a-c). In this article, selected parts of the project are presented. The main theme of the article is qualitative analyses and different – more or less competing – criteria for “qualitative quality”. The article is based on textual analysis of a wide range of English and Scandinavian qualitative methodology literature – approximately 200 books and articles – concerning qualitative analysis strategies, analytic induction versus deduction, coding and conceptualization, generalization and theory related versus theory generating qualitative analyses. In the article focus is also on how to ensure “qualitative quality” and its conceptual foundation. The article is concluded by the author presenting his own quality ensuring proposals.

Keywords: qualitative analysis, induction, deduction, coding, conceptualization, generalization.